

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 1 стр	СІҚЖ Редакция 3

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ
Қазақстан-Американдық еркін университеті**

«БЕКІТІЛДІ»

ҚАЕУ Ғылыми кеңесінің шешімі,

№ 7 хаттама «19» 03 2025 ж.

ҚАЕУ президенті, ҚР ҰҒА академигі

 Е. Мамбетказиев

АКАДЕМИЯЛЫҚ АДАЛДЫҚ КОДЕКСІ

Өскемен қаласы, 2025 ж.

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 2 стр	СІҚЖ Редакция 3

1. Жалпы ережелер

1. Қазақстан-Америка Еркін университетінің Академиялық адалдық кодексі (бұдан әрі-Кодекс) "ҚАЕУ-нің 2018-2022 жылдарға арналған даму стратегиясына" және "ҚАЕУ-нің академиялық саясатына" сәйкес әзірленді.

2. Кодекс оқу-білім беру және ғылыми-зерттеу процестеріндегі Академиялық адалдық қағидаттарын, осы процестерге қатысушылардың құқықтары мен міндеттерін белгілейді, академиялық адалдықты бұзу түрлерін және олар жасалған жағдайда шаралар қабылдау тәртібін айқындайды.

3. Осы Кодекстің мақсаты-білім алушыларда, ПОҚ және университет қызметкерлерінде академиялық адалдықты, академиялық адалдықты дамыту мәселелеріндегі жауапкершілікті түсінуді, оқу-білім беру және ғылыми-зерттеу процестерінде ашық және сенімді қарым-қатынастарды қалыптастыруды қалыптастыру. Академиялық адалдық-ҚАЕУ-дың негізгі құндылықтарының бірі.

4. Кодексте келесі ұғымдар қолданылады:

1) Академиялық адалдық-жазбаша жұмыстарды орындау, емтихандарға жауап беру, академиялық персоналмен, оқытушылармен және білім алушылармен өзара қарым-қатынаста өз ұстанымын білдіру кезінде оқуда студенттің адалдығын білдіретін моральдық-адамгершілік нормалардың, қағидаттар мен құндылықтардың жиынтығы;

2) плагиат - өзгенің еңбегінің қорғалатын нәтижелерін, академиялық, ғылыми, зерттеу, публицистикалық және талдамалық қызметтің нәтижелерін қасақана немесе абайсызда, толық немесе ішінара заңсыз пайдалану, иелену немесе оларға билік ету, ол өзі туралы нақты автор ретінде жалған мәліметтерді басқа адамдарға жеткізумен сүйемелденеді;

3) жазбаша жұмыс – академиялық және ғылыми мақсаттар үшін құрылған және ұсынылған шығармашылық және / немесе зияткерлік қызметтің нәтижесі, осындай академиялық жұмыстар үшін объективті түрде көрсетілген: дипломдық жоба(жұмыс), магистрлік, докторлық, курстық немесе өзге де жазбаша жұмыс.

4) есептен шығару-білім алушының немесе қызметкердің біреудің зияткерлік өнімін көшіруді көздейтін жосықсыз мінез-құлқы;

5) қайталау - білім алушы оның авторы болып табылса да, ПОҚ-ның алдын ала рұқсатынсыз, бұрын басқа курста бағаланған кез келген жұмысты өз бетінше, ішінара немесе толығымен беру әрекетін қоса алғанда, әртүрлі бағалау мен талаптар шеңберінде бір жұмысты таныстыру;

6) бұрмалау - академиялық жазбаларды немесе басқа құжаттарды қолдан жасау; деректер (ғылыми эксперимент кезіндегі бақылаулар, қолдан жасау

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 3 стр	СІҚЖ Редакция 3

жазбалар, сауалнама нәтижелері); академиялық жұмыстағы қолдар; академиялық жұмысты әдейі қолдан жасау немесе бүлдіру;

7) жасыру-академиялық өнімде жалған мәліметтерді жосықсыз ұсыну туралы ақпаратты үнсіз қалдыру және жасыру; зерттеулер мен эксперименттердің деректері мен нәтижелерін ауыстыру; зерттеу барысында алынған жалған ақпаратты ұсыну;

8) сөз байласу - басқа білім алушы үшін тексеруге және бағалауға жататын кез келген академиялық жұмысты орындау туралы білім беру процесінің субъектілері арасындағы өзара уағдаластық.

9) ақпаратты немесе құрылғыларды заңсыз пайдалану:

- бағаланатын жұмыстарды орындау кезінде электрондық, цифрлық, қағаз жеткізгіштерде, техникалық құрылғыларда ақпаратты пайдалану (емтихан, тестілеу және т. б.);

- компьютер, ұялы телефон және т. б. арқылы жүктеуді қоса алғанда, кез келген жолмен бағаланатын жұмыстың кез келген жауаптарын алу;

- бағаланатын жұмыстарға қатысты оқытушының материалдарын қағаз және электрондық жеткізгіштерде кабинеттен шығару және / немесе компьютерден көшіру.

2. Академиялық адалдық принциптері

Білім алушылардың оқу-білім беру және ғылыми-зерттеу процестеріндегі академиялық адалдығының, олардың жеке адалдығы мен өз оқуы үшін жауапкершілігін дамытатын негізгі қағидаттары:

1) **адалдық** - білім алушылардың бағаланатын және бағаланбайтын жұмыстарды адал, мұқият орындауы. Адалдықтың негізгі компоненттері-еңбекқорлық пен адалдық.

2) **автордың және оның құқықтық мирасқорларының құқықтарын қорғауды жүзеге асыру** - біреудің сөзін, ойларын дұрыс беру және бағаланатын жұмыстарда ақпарат көздерін көрсету арқылы авторлық құқық объектісі болып табылатын туындылардың авторлығын тану және оларды қорғау;

3) **ашықтық**-білім алушылар мен ПОҚ және оларға теңестірілген адамдар арасында ашықтық, өзара сенім, ақпарат пен идеялардың ашық алмасуы;

4) **білім алушылардың құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу**-пікірлер мен идеяларды еркін білдіру құқығы;

5) **теңдік** - әрбір білім алушының осы қағидаларды сақтау жөніндегі міндеті және оларды бұзғаны үшін тең жауапкершілік.

3. Оқу-білім беру және ғылыми-зерттеу процестеріне қатысушылардың құқықтары мен міндеттері

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 4 стр	СІҚЖ Редакция 3

1. Білім алушылардың құқығы бар:

- 1) Осы Кодекстің мәтінімен танысу;
- 2) білім алушының ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеу;
- 3) оқу процесінде өз пікірін еркін білдіру;
- 4) жазбаша жұмыстарға қатысты плагиатқа қарсы рәсімді тегін жүргізу (ЖОО белгілеген мөлшерде);
- 5) жазбаша жұмыстарды ресімдеу жөніндегі талаптар, аралық және қорытынды бақылауды жүргізу мерзімдері мен нысандары, сондай-ақ қорытынды аттестаттау туралы ақпаратты уақтылы алу;
- 6) жұмыстарда пайдаланылған ресурстарды, библиографияны, кітаптарды, журналдарды және Интернет-сайттарды көрсете отырып, барлығына пайдалануға қолжетімді сілтемелерді ресімдеу қағидаларын қамтитын әдістемелік нұсқаулармен қамтамасыз ету;
- 7) ПОҚ, олардың біліктілігі туралы мәліметтерге қол жеткізу;
- 7) академиялық адалдықтың бұзылуы анықталған кезде апелляция рәсімімен танысуға;
- 8) академиялық адалдық қағидаттарын бұзу туралы негізсіз айыптаудан қорғау.

2. Білім алушылар міндетті:

- 1) осы Кодекстің мәтінімен танысуға және оны бұзудың салдарын білуге;
- 2) бағаланатын және бағаланбайтын жұмыстарды орындау кезінде академиялық адалдықты мүлтіксіз сақтауға міндетті;
- 3) авторды, шығарманың және беттің атауын көрсете отырып, біреудің сөзі мен ойын жеткізу тәсілін пайдалануға;
- 4) бағаланатын жұмыстардың соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімін көрсету;
- 5) сенімді және сенімді ақпарат көздерін пайдалануға;
- 6) басқа білім алушыларға өз бетінше орындалған бағаланатын жұмысты ұсынбауға;
- 7) бағаланатын және бағаланбайтын жұмыстардың барлық түрлерін дербес орындауға міндетті;
- 8) тесттерге, жаттығуларға және тапсырмаларға дайын жауаптарды, дайын жазбаша жұмыстарды (эссе, курстық, дипломдық жұмыстар, магистрлік диссертациялар және магистрлік жобалар) пайдаланбауға;
- 9) емтихандарда шпаргалкаларды, электрондық Ақпарат және байланыс құралдарын пайдаланбауға;
- 10) өзінің дайын жауаптары мен жұмыстарын басқа білім алушыларға және басқа білім алушылардың түпкілікті нәтижелеріне нұқсан

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 5 стр	СІҚЖ Редакция 3

келтіретін оқытудың адалдығы; арға бермеуге және адалдыққа күмән келтіретін мінез-құлыққа жол бермеуге

3. Университеттің профессорлық-оқытушылық құрамы мен қызметкерлер міндетті:

- 1) білім алушылар арасында академиялық адалдық мәселелері бойынша ақпараттық жұмыс жүргізуге;
- 2) білім алушыларға сенімді және сенімді ақпарат көздерін таңдауда оқыту және қолдау көрсету;
- 3) сілтемелерді, пайдаланылған әдебиеттер тізімін ресімдеу тәсілдерін үйрету;
- 4) орындалатын жұмыстың барлық қатысушыларының авторлығын көрсете отырып, қызметтің жобалық түрлерін қағаз, электрондық, цифрлық тасымалдаушыларда ресімдеу тәсілдерін оқытуға;
- 5) оқу процесінде өз пікірін білдіруге үйрету;
- 6) осы Кодексте белгіленген талаптарды бұзудың кез келген мүмкіндігіне кедергі жасау;
- 7) осы Кодексті бұзудың әрбір жағдайының қатаң есебін жүргізуге міндетті;
- 8) кодексті бұзудың әрбір жағдайы туралы деканатты жазбаша түрде хабардар етуге міндетті.

4. Университет әкімшілігінің міндетті:

- 1) білім алушыларға осы кодексті түсіндіру бойынша университеттің ПОҚ-ы және қызметкерлерінің жұмысын қамтамасыз ету;
- 2) білім алушылар оның талаптарын бұзған кезде осы Кодексте көзделген шараларды қабылдау жөніндегі жұмысты үйлестіруге;
- 3) білім алушылардың академиялық адалдығын іске асыруына бақылау және мониторинг жүргізу.

4. Академиялық адалдықты бұзу түрлері

Осы Кодексте университеттің білім алушылары, оқытушылары мен қызметкерлері академиялық адалдықты бұзудың мынадай түрлері көзделеді:

- 1) плагиат;
- 2) келісу;
- 3) есептен шығару;
- 4) қайталау;
- 5) жалғандық;
- 6) жасыру;
- 7) ақпаратты немесе құрылғыларды заңсыз пайдалану;

5. Академиялық адалдықтың бұзылуын анықтау процедурасы және салдары

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 6 стр	СІҚЖ Редакция 3

1. Академиялық адалдықтың бұзылуын оқыту және бақылаудың әртүрлі түрлерін жүргізу процесінде анықтауға болады:

- 1) ағымдағы бақылау жүргізу кезінде;
- 2) аралық бақылау жүргізу кезінде;
- 3) қорытынды бақылау жүргізу кезінде.

2. Білім алушылардың оқу жетістіктеріне ағымдағы немесе аралық бақылауды жүргізу кезінде Академиялық адалдық қағидаттарын (плагиат, сөз байласу, бағаланатын жұмыс деректерін бұрмалау, бағаланатын жұмыстардың жауаптарын адал емес жолмен алу, ақпаратты немесе құрылғыларды заңсыз пайдалану және т. б.) бұзушылықтар анықталған жағдайда:

1) оқытушы (білім алушы) факультет деканының атына баяндама (шағым) жазады,

2) факультет деканы эдвайзердің шақыруымен оқытушымен ауызша әңгімелесу өткізеді;

3) жанжал шешілмеген жағдайда декан оны шешу үшін Әдеп, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі комиссияға ҚАЕУ жүгінеді;

4) ҚАЕУ әдеп, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Комиссия әдеп, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі комиссия туралы Ережеде көзделген рәсімге сәйкес академиялық адалдықты бұзу жағдайларын қарайды.

3. Білім алушылардың оқу жетістіктеріне қорытынды бақылау жүргізу кезінде Академиялық адалдық (плагиат, сөз байласу, бағаланатын жұмыс деректерін бұрмалау, бағаланатын жұмыстардың жауаптарын адал емес жолмен алу, ақпаратты немесе құрылғыларды заңсыз пайдалану және т.б.) қағидаттарын бұзушылықтар анықталған жағдайда, мемлекеттік аттестаттау комиссиясының мүшелері, білім алушыға қорытынды аттестаттауды тапсыруға жол берілмейді. Тиісті заттай дәлелдемелері бар кодексті бұзу туралы Акт және білім алушылардың жұмыстарының көшірмелері деканға беріледі, ол барлық құжаттарды әдеп, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі комиссияға береді.

4. Білім алушылар бағалайтын жұмыстарды орындау кезінде паракорлық, алдау, деректерді бұрмалау, курстық, дипломдық жұмыстарды, магистрлік диссертацияларды, магистрлік диссертацияларды сату анықталған жағдайда университет оқытушысы немесе қызметкері жұмыстан шығарылғанға дейін тәртіптік жазаға тартылады.

5. Әдеп жөніндегі комиссия, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Комиссия ЖОО ректорының

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 7 стр	СІҚЖ Редакция 3

бұйрығымен бекітіледі, құрамына құрылымдық бөлімшелердің басшылары, университеттің білім алушылары, қоғамдық ұйымдардың өкілдері кіреді және оқу жылы бойы жұмыс істейді.

6. Әдеп жөніндегі комиссия, Академиялық адалдық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Комиссия бұзушылықтың ауырлығына қарай, білім алушыны оқудан шығаруға немесе оқытушымен немесе қызметкермен еңбек шартын бұзуға дейін қолданылатын тәртіптік жазаның түрі туралы негізделген ұсыныс жасауға уәкілетті.

7. Өзіне қатысты академиялық адалдықты бұзу туралы мәселе қаралатын кез келген адамның тиісті дәлелдемелер болған кезде, оның ішінде куәгерлерді тарта отырып, өзінің бұзушылыққа қатыстылығына дау айтуға құқығы бар.

8. ҚАЕУ-нің білім алушылары, оқытушылары мен қызметкерлері университет қоғамдастығында академиялық адалдықты бұзушылықтардың көрінуіне жол бермеуге міндетті.

9. ҚАЕУ оқытушылары мен қызметкерлері академиялық адалдықты бұзудың ықтимал тәуекелдерінің туындау жағдайларын барынша азайту мақсатында білім беру процесін іске асыру тетіктерін ұдайы жетілдіруге тиіс.

10. Академиялық адалдықты бұзғаны үшін университеттен шығарылған білім алушылар ҚАЕУ білім алушылар контингентіне қайта қабылданбайды.

11. Академиялық тәртіптің жеткіліксіздігі себебінен еңбек шарты бұзылған оқытушылар мен қызметкерлер университетке қайта жалдануға жатпайды.

6. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ (АІ) ПАЙДАЛАНУ КЕЗІНДЕГІ АКАДЕМИЯЛЫҚ АДАЛДЫҚ САЯСАТЫ

Жасанды интеллектіні (АІ) пайдалану кезіндегі академиялық адалдық саясаты білім беру процесінде, ғылыми және кәсіби қызметте технологияларды адал, этикалық және ашық қолдануды қамтамасыз етуге бағытталған.

АІ пайдалану қағидаттары

— **Ашықтық** — білім алушы оқу, ғылыми немесе зерттеу материалдарын дайындау кезінде АІ қолданғанын көрсетуге міндетті.

— **Этикалық** — АІ тек көмекші құрал ретінде пайдаланылады және ол жеке ойлау, талдау мен шығармашылық үлесті алмастырмайды.

— **Жауапкершілік** — пайдаланушы материалдардың дұрыстығы, шынайылығы және түпнұсқалығы үшін толық жауап береді, тіпті олар АІ көмегімен жасалған болса да.

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 8 стр	СІҚЖ Редакция 3

— **Плагиатқа жол бермеу** – АІ жасаған мәтінді өз талдауынсыз, өңдеусіз және сілтемесіз көшіру немесе ұсыну академиялық адалдықты бұзу болып саналады.

АІ пайдаланудың рұқсат етілетін түрлері

- Идеяларды генерациялау, материалды құрылымдау, ақпарат іздеу.
- Тілдік қолдау (аударма, стильдік түзету, мәтінді жақсарту).
- Деректерді визуализациялау, графиктер мен көмекші материалдар жасау.
- Рутиндік тапсырмаларды автоматтандыру (мысалы, грамматиканы тексеру, пішімдеу).

АІ пайдаланудың рұқсат етілмейтін түрлері

- Авторлық үлессіз тапсырмаларды, эсселерді, ғылыми жұмыстарды толық орындау.
- Емтихандық немесе бақылау рәсімдерін айналып өту үшін АІ пайдалану.
- Толығымен АІ жасаған материалдарды авторлық деп көрсету.
- Авторлық құқықты, құпиялылықты немесе академиялық этиканы бұзу.

Білім алушылар мен қызметкерлердің міндеттері

- Жазбаша жұмыстарда АІ қолдануды көрсету (мысалы, «Зерттеу әдістері» немесе «Пайдаланылған ресурстар» бөлімінде).
- АІ көмегімен алынған ақпараттың дұрыстығы мен шынайылығын тексеру.
- Білім беру ұйымының АІ қолдануға рұқсат етілген түрлерін сақтау.
- АІ пайдалану ережелерін бұзу академиялық адалдықты бұзу болып есептеледі және университеттің ішкі регламентіне сәйкес тәртіптік шараларға әкеледі.

	Қазақстан-Американдық еркін университеті	Күні 19.03.2025 г:
	Академиялық адалдық кодексі 9 стр 9 стр	СІҚЖ Редакция 3

Шығаруға жауапты
К. Н. Хаукка

Техникалық редактор
Т. В. Левина

Қазақстан-Американдық еркін университетінде баспаға шығарылды